

“Opracowanie bilansu kwalifikacji i kompetencji dostępnych na rynku pracy w Polsce oraz modelu Krajowych Ram Kwalifikacji (KRR)”

(“Stocktaking of competences and qualifications for the Polish labour market and the development of the National Qualifications Framework model”)

Załącznik 2

do raportu pt:
„Od Europejskich do Polskich Ram Kwalifikacji.
Model Polskich Ram Kwalifikacji”

MODEL POLSKICH RAM KWALIFIKACJI

wraz z tabelą główną deskryptorów poziomów efektów uczenia się

Przedstawione opracowanie stanowi materiał uzupełniający do raportu i dlatego te części opisu modelu PRK, które znalazły się w tekście raportu zostały przedstawione w formie skróconej i oznaczone odsyłaczami do odpowiednich stron raportu

Wprowadzenie

W przygotowanej w końcu 2009 r. wstępnej propozycji modelu Polskich Ram Kwalifikacji wykorzystano wcześniejsze polskie dokonania:

- opracowanie krajowych standardów kwalifikacji zawodowych (2006 – 2007)¹,
- przygotowanie założeń krajowych ram kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego (2006 – 2008)²,
- opracowanie i wprowadzenie nowych podstaw programowych kształcenia ogólnego (2008)³.

Zaproponowany przez Zespół Ekspertów wstępny projekt Polskich Ram Kwalifikacji uwzględnia następujące przesłanki:

- Ogólne założenia i zasady budowania ram kwalifikacji ustalone w oficjalnych dokumentach Unii Europejskiej.
- Ustalenia, wnioski i rekomendacje przedstawiane przez złożoną z ekspertów międzynarodową Grupę Doradczą, którą utworzono w Unii Europejskiej w celu bieżącego monitorowania i ukierunkowania prac nad wdrażaniem europejskich i krajowych ram kwalifikacji w krajach członkowskich.⁴
- Wnioski wynikające z wystąpień i dyskusji ekspertów na konferencjach i spotkaniach międzynarodowych oraz z opublikowanych materiałów poświęconych tej problematyce, w tym w szczególności z prezentacji doświadczeń różnych krajów w zakresie budowania krajowych ram kwalifikacji.
- Cele wprowadzenia Polskich Ram Kwalifikacji wypracowane przez zespół ekspertów MEN.

W toku prac zespołu ekspertów cele⁵ wprowadzenia PRK zostały sformułowane następująco:

1. Ułatwienie przejścia polskiej edukacji do systemu opartego na efektach uczenia się.
2. Stworzenie systemu dogodnego dla realizacji strategii uczenia się przez całe życie,
3. Uelastycznienie systemu edukacji
4. Zapewnienie większej integracji trzech sektorów edukacji
5. Stworzenie warunków do uznawania zagranicą kwalifikacji nadawanych w Polsce
6. Zrealizowanie podjętych przez Polskę zobowiązań,

W świetle tak zdefiniowanych celów proponowany model krajowych ram kwalifikacji należy traktować nie tylko jako uporządkowaną, opisaną przy pomocy deskryptorów charakterystykę ustalonej liczby poziomów kwalifikacji, ale także szerzej, jako przyszłościową koncepcję polskiego systemu, nie tylko edukacji, ale raczej uczenia się przez całe życie. System ten pozostając autonomiczny, równocześnie będzie spójny z rozwiązaniami europejskimi w tej dziedzinie.

¹ por. „Krajowe Standardy Kwalifikacji Zawodowych – Rozwój i Współpraca” red. H. Bednarczyk, I. Woźniak, S. M. Kwiatkowski, wyd. MPiPS Warszawa 2007.

² propozycja opracowana przez Grupę Roboczą ds. Krajowej Ramy Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego – złożona w MNiSzW.

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.(Dz. U. z 2009 r. Nr 4 poz. 17)

⁴ w tym gremium Polskę reprezentuje prof. Ewa Chmielecka.

⁵ raport str.17

Elementy składowe modelu Polskich Ram Kwalifikacji.

Przyjmuje się założenie, że docelowo w polskim systemie kwalifikacji będzie się wyróżniać kwalifikacje „pełne” oraz zakresowo od nich węższe kwalifikacje „częstkowe”⁶. Uzyskanie pełnej kwalifikacji będzie umożliwiało ubieganie się o kwalifikację na wyższym poziomie (pełną). Nabycie kwalifikacji „częstkowej” na danym poziomie nie będzie dawać podstawy do ubiegania się o pełną kwalifikację wyższego poziomu.

Każda pełna kwalifikacja będzie miała określoną minimalną „objętość” (rozmiar, ilość, zakres efektów uczenia się, które się na nią składają)⁷. „Objętość” kwalifikacji określana będzie przy pomocy punktów ECTS, ECVET, o których sporo już wiadomo oraz punktów SATO, które są propozycją zupełnie nową, stanowiącą efekt prac prowadzonych w ramach tego projektu.. Trzeba podkreślić, że idea wprowadzenia punktów SATO ma charakter bardzo wstępny i wymaga szerokiej dyskusji w gronach specjalistów z różnych dziedzin.

W proponowanym modelu Polskich Ram Kwalifikacji efektem uczenia się w ramach kształcenia ogólnego⁸ odpowiadającym kwalifikacjom na poziomach 1 – 4 przypisuje się punkty SATO, natomiast efektem uczenia się odpowiadającym kwalifikacjom na poziomach 5 – 7 przypisuje się punkty ECTS. Efektem uczenia się, które mają charakter zawodowy, dodatkowo przypisuje się też punkty ECVET. W ramach tego modelu kwalifikację uzyskaną przez uczącego się będzie się uważać za kwalifikację o charakterze zawodowym, jeżeli stosunek liczby uzyskanych punktów ECVET do liczby punktów SATO lub ECTS będzie wyrażony ułamkiem większym niż ½.

Do budowy zaproponowanego modelu użyte zostały następujące główne kategorie opisowe⁹:

1. Poziom kwalifikacji.
2. Deskryptory definiujące poziomy europejskich ram kwalifikacji¹⁰.
3. Deskryptory efektów uczenia się właściwe dla poszczególnych poziomów, odnoszące się do wszystkich rodzajów (sektorów) edukacji
4. Deskryptory efektów uczenia się właściwe dla poszczególnych poziomów, odnoszące się do edukacji ogólnej.
5. Deskryptory efektów uczenia się, właściwe dla poszczególnych poziomów, odnoszące się do edukacji zawodowej (kształcenia i szkoleń
6. Deskryptory efektów uczenia się właściwe dla poszczególnych poziomów odnoszące się do edukacji na poziomie wyższym.
7. Deskryptory efektów uczenia się w odniesieniu do kwalifikacji uzyskanych w ramach edukacji ogólnej odpowiadających kwalifikacjom na poziomach 1- 4.
8. Deskryptory efektów uczenia się w odniesieniu do kwalifikacji zawodowych (pełnych i częściowych) odpowiadających kwalifikacjom na poziomach 1 – 7
9. Deskryptory efektów uczenia się w odniesieniu do kwalifikacji uzyskiwanych w ramach edukacji wyższej odpowiadających kwalifikacjom na poziomach 5 – 7.

⁶ raport str. 17

⁷ raport str.17

⁸ w szkole lub uczenia się poza formalnym systemem edukacji.

⁹ raport str. 18

¹⁰ przedstawione w załączniku II do Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie.

Podstawowe zakresy efektów uczenia się i główne kategorie ważne dla ich charakterystyki.

Poziomy krajowych ram kwalifikacji opisywać się będzie przy pomocy trzech grup deskryptorów¹¹. Dotyczyć one mają wiedzy, umiejętności oraz postaw¹², przez które rozumie się stałą gotowość do podejmowania obowiązków i odpowiedzialności, które wiążą się z posiadaniem danej kwalifikacji.

Należy jednak wyraźnie zastrzec, że wyodrębnione dla PRK główne zakresy efektów uczenia się (wiedza, umiejętności, postawy) nie mogą być traktowane jako rozłączne. Bo w deskryptorach odnoszących się do wskazanych wyżej zakresów opisanych jako „wiedza”, zawsze będzie występował komponent „umiejętności”, a w zakresach opisanych jako „umiejętność” zawsze będą jakieś elementy „wiedzy”. Wiedza i umiejętności zawsze będą też stanowić ważny składnik „postaw”.

Zgodnie z przyjętą w ramach kwalifikacji zasadą, na każdym z kolejnych poziomów kwalifikacji, efekty uczenia się różnią się od efektów wymaganych na poprzednich (niższych) poziomach kwalifikacji. Różnice te są istotne i dotyczą ilości i charakteru zdobytej wiedzy, stopnia złożoności/skomplikowania wymaganych umiejętności, oraz poziomu samodzielności i zdolności do podjęcia odpowiedzialności za swoją pracę/działanie/naukę, a także za pracę i działanie innych.

We wstępnym projekcie Polskich Ram Kwalifikacji w odniesieniu do każdego z trzech głównych zakresów opisu poziomów kwalifikacji zdobywanych w ramach edukacji ogólnej wyróżniono odpowiednie dla nich kategorie kluczowe:

- Wiedza – zakres wiadomości, głębia rozumienia.
- Umiejętności – komunikacja, rozwiązywanie problemów, zastosowanie wiedzy w praktyce.
- Postawy - tożsamość, współpraca, odpowiedzialność¹³.

Deskryptory poziomów kwalifikacji zdobywanych w ramach edukacji ogólnej wskazują na progresję osiągnięć uczącego się w konkretnie określonych zakresach¹⁴

W charakterystyce efektów uczenia się w edukacji zawodowej progresja efektów dotyczy przede wszystkim następujących kategorii:

- Stopień skomplikowania zadań zawodowych;
- Samodzielność w pracy zawodowej;
- Gotowość (intelektualna, emocjonalna i moralna) do podjęcia odpowiedzialności w pracy zawodowej

Za podstawę charakterystyki deskryptorów poziomów w edukacji wyższej przyjęto postęp:

- w opanowywaniu dziedziny wiedzy,
- w głębokości rozumienia jej problemów,

¹¹ raport str. 19

¹² w europejskich ramach trzecia grupa deskryptorów określona została jako „kompetencje” a w innym miejscu jako „inne kompetencje” (*other competences*)

¹³ kategoria kluczowa „odpowiedzialność” jest tu rozumiana także w sensie „samodzielność”, ponieważ w rzeczywistości zawsze są to kategorie ściśle ze sobą powiązane.

¹⁴ raport str. 20

- w wyrafinowaniu umiejętności praktycznych,
- w kreatywności i samodzielności działania,
- w rozpoznawaniu i ocenie ważnych kwestii etycznych, społecznych i zawodowych oraz poczuciu odpowiedzialności za nie.

Tabela główna i tabele szczegółowe

Wymienione powyżej rodzaje deskryptorów będą przedstawione w formie tabel, które zbudowane będą z właściwie zestawionych fragmentów jednej wielkiej „wirtualnej” tabeli, którą będzie można czytać i „w poziomie” i „w pionie”. Jądrzem tej wielkiej „wirtualnej” tabeli będzie tabela główna, w której zapisy umieszczone „w poziomie” przedstawiać będą zestawione obok siebie elementy charakterystyki danego poziomu kwalifikacji – najpierw wyróżnione kursywą deskryptory Europejskich Ram Kwalifikacji (ERK), potem deskryptory poziomów uniwersalne, deskryptory poziomów odnoszące się do właściwego sektora edukacji (ogólnej, lub wyższej i poniżej zawodowej). W tabelach dotyczących wybranych kwalifikacji (tabelach szczegółowych) zawarte będą odpowiednio zestawione fragmenty tabeli głównej, a na ich tle deskryptory efektów uczenia się oraz standardowe wymagania odnoszące się do danych kwalifikacji.

Tabela główna deskryptorów poziomów efektów uczenia się

Poziom 1

	wiedza	umiejętności	kompetencje
ERK 1	<i>Podstawowa wiedza ogólna</i>	<i>Podstawowe umiejętności wymagane do realizacji prostych zadań</i>	<i>Praca lub nauka pod bezpośrednim nadzorem w zorganizowanym kontekście</i>
PRK uniwersalne	Ma podstawową wiedzę ogólną umożliwiającą rozumienie sensu, zasad i sposobu realizacji prostych zadań związanych z uczeniem lub pracą oraz z funkcjonowaniem w rodzinie i w środowisku nauki/pracy	Ma opanowane podstawowe umiejętności, potrzebne do wykonywania prostych zadań związanych z uczeniem i/ lub pracą oraz z funkcjonowaniem w rodzinie i w środowisku nauki/pracy	Jest zdolny do odpowiedzialnego działania i współdziałania bez stałej obecności osoby nadzorującej w zakresie prostych zadań związanych z uczeniem lub pracą oraz z funkcjonowaniem w rodzinie i w środowisku nauki/pracy
PRK edukacja ogólna	Ma podstawową wiedzę ogólną umożliwiającą rozumienie: <ul style="list-style-type: none"> • że człowiek czerpie z dziedzictwa różnego rodzaju wspólnot, w ramach których żyje ról społecznych najbliższych osób. • prostych zależności pomiędzy zjawiskami przyrodniczymi . • elementarnych pojęć matematycznych 	Ma opanowane podstawowe umiejętności, potrzebne do zadań, takich jak: <ul style="list-style-type: none"> • wykonywanie prostych zadań i/lub odpowiednie zachowanie się w typowych sytuacjach codziennych, • przewidywanie praktycznych skutków wyboru sposobu działania lub zachowania się, • czytanie ze zrozumieniem prostych tekstów , • pisanie krótkich tekstów , • uczestniczenie w dyskusji na forum grupy, • posługiwanie się językiem obcym na poziomie A2 , • korzystanie z podstawowych narzędzi matematycznych w prostych sytuacjach życia codziennego. 	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> • identyfikowania się z najbardziej podstawowymi wspólnotami, do których należy , • uczestniczenia w zajęciach edukacyjnych , • indywidualnego uczenia się i/lub wykonywania prostych zadań, według otrzymanych wskazówek, bez stałej obecności osoby nadzorującej , • uczestniczenia w zabawie, która nie jest organizowana i nadzorowana przez osobę nadzorującą, • uczestniczenia w działaniu grupy wykonującej użyteczną pracę /zadanie pod przewodnictwem osoby nadzorującej.
PRK edukacja zawodowa	Ma podstawową wiedzę zawodową umożliwiającą wykonywanie swoich zadań zawodowych	Ma opanowane podstawowe umiejętności, potrzebne do wykonywania różnych podobnych do siebie prostych prac charakteryzujących się niewielką zmiennością	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> • Wykonywania prac, o pewnym stopniu samodzielności., ale pod kierunkiem i kontrolą • Podejmuje w sposób odpowiedzialny wykonywanie swoich zadań zawodowych, w tym niebezpiecznych dla siebie działań związanych z wykonywaniem tych zadań

Poziom 2

ERK 2	wiedza	umiejętności	kompetencje
	<i>Podstawowa wiedza faktograficzna w danej dziedzinie pracy lub nauki</i>	<i>Podstawowe umiejętności praktyczne lub kognitywne potrzebne do korzystania z istotnych informacji w celu realizacji zadań i rozwiązywaniu rutynowych problemów przy użyciu prostych zasad i narzędzi</i>	<i>Praca lub nauka pod nadzorem o pewnym stopniu autonomii</i>
PRK uniwersalne	wiedza	umiejętności	postawy
	Ma podstawową wiedzę faktograficzną umożliwiającą identyfikację rutynowych problemów oraz sposobów ich rozwiązywania, związanych z uczeniem się lub pracą oraz z funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli	Ma opanowane podstawowe umiejętności, potrzebne do rozwiązywania rutynowych problemów związanych z uczeniem się i/lub pracą oraz z funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli	Jest zdolny do <ul style="list-style-type: none"> • podejmowania odpowiedzialnego działania w zakresie do rozwiązywania rutynowych problemów związanych z uczeniem się lub pracą oraz z funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli bez obecności osoby nadzorującej • współdziałania z innymi w rozwiązywaniu rutynowych problemów tego samego rodzaju bez stałej obecności osoby nadzorującej
PRK edukacja ogólna	wiedza	umiejętności	postawy
	Ma podstawową wiedzę ogólną umożliwiającą rozumienie: <ul style="list-style-type: none"> • cech, na podstawie których wyróżnia się i identyfikuje podstawowe dla człowieka wspólnoty, • elementarnych założeń, demokracji, • podstawowych zasad ładu w rodzinie, w szkole i w pracy, • prostych zależności przyczynowo – skutkowych w przyrodzie, • znaczenia dbałości o zdrowie oraz o środowisko przyrodnicze, • języka matematycznego w zakresie prostych rozumowań. 	Ma opanowane podstawowe umiejętności, potrzebne do rozwiązywania rutynowych problemów przy użyciu prostych zasad i narzędzi, w tym w szczególności: <ul style="list-style-type: none"> • wybieranie właściwego sposobu postępowania przy rozwiązywaniu prostych problemów w typowych sytuacjach codziennych, • przewidywanie praktycznych skutków zastosowania różnych sposobów rozwiązywania, • czytanie tekstów literackich i informacyjnych, w tym prostych instrukcji i poleceń , • pisanie niedługich tekstów na zadane tematy, • przedstawianie na forum krótkiej wypowiedzi, • polemizowanie, • posługiwanie się językiem obcym na poziomie A2, • korzystanie z narzędzi matematyki niezbędnych w sytuacjach życia codziennego. 	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> • świadomego identyfikowania się z wspólnotami, do których należy, • respektowania zasad ładu w rodzinie, w szkole i w pracy, • wspólnego wykonywania zadań w grupie według otrzymanych wskazówek, bez stałej obecności osoby nadzorującej, • indywidualnego uczenia się i/lub indywidualnej pracy według otrzymanych wskazówek, bez obecności osoby nadzorującej, • uczestniczenia w działaniach grupy samoorganizującej się, bez nadzoru , • uczestniczenia w działaniu grupy wykonującej użyteczną pracę /zadanie, bez obecności osoby nadzorującej.

	wiedza	umiejętności	postawy
PRK edukacja zawodowa	Ma podstawową wiedzę zawodową umożliwiającą rozpoznanie typowych problemów w zakresie wykonywanych zadań zawodowych oraz wybór właściwego sposobu ich rozwiązania	Ma opanowane podstawowe umiejętności, potrzebne do: <ul style="list-style-type: none"> Wykonywania prostych prac zmiennych oraz zadań zawodowych o przeciętnym stopniu trudności. Rozwiązywania typowych problemów w zakresie wykonywanych zadań zawodowych 	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> Wykonywania pracy indywidualnie bez bezpośredniego ukierunkowania i kontroli, i/lub współdziałania w ramach małego zespołu, pod ogólnym nadzorem Podejmowania w sposób odpowiedzialny swoich zadań zawodowych, w tym niebezpiecznych (dla siebie i dla innych osób) działań związanych z wykonywaniem tych zadań

Poziom 3

	wiedza	umiejętności	kompetencje
ERK 3	<i>Znajomość faktów, zasad, procesów i pojęć ogólnych w danej dziedzinie pracy lub nauki</i>	<i>Zestaw umiejętności kognitywnych i praktycznych potrzebnych do realizacji zadań i rozwiązywania problemów poprzez wybieranie i stosowanie podstawowych metod, narzędzi, materiałów i informacji</i>	<i>Ponoszenie odpowiedzialności za realizację zadań w pracy lub nauce; dostosowywanie własnego zachowania do okoliczności w rozwiązywaniu problemów</i>
	wiedza	umiejętności	postawy
PRK uniwersalne	Ma wiedzę z różnych dziedzin umożliwiającą rozumienie charakteru oraz sposobu rozwiązywania problemów związanych z uczeniem się lub pracą, oraz funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli	Ma opanowane różne komplementarne względem siebie umiejętności potrzebne do rozwiązywania problemów związanych z uczeniem się i/lub pracą, oraz funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> odpowiedzialnego rozwiązywania problemów związanych z uczeniem się lub pracą, oraz funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli współdziałania w tym zakresie z innymi bez obecności osoby nadzorującej
	wiedza	umiejętności	postawy
PRK edukacja ogólna	Ma wiadomości z różnych dziedzin, umożliwiające rozumienie: <ul style="list-style-type: none"> elementów dziedzictwa historii, tradycji i kultury wspólnot, do których należy, zasad uczestnictwa w życiu politycznym, obowiązków, które wiążą się z uczestnictwem we 	Ma opanowane umiejętności takie jak: <ul style="list-style-type: none"> wybór sposobu postępowania przy rozwiązywaniu problemów w kontekście uczenia się/pracy, przewidywanie praktycznych skutków zastosowania wybranych metod, narzędzi i materiałów, czytanie ze zrozumieniem 	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> ujawniania poczucia przynależności do wspólnot, opartego na zrozumieniu wartości, na których się opierają, w połączeniu z szacunkiem dla innych wspólnot, udziału w grupie samokształceniowej, indywidualnego uczenia się i/lub indywidualnej pracy, bez nadzoru, według

	<p>wspólnotach,</p> <ul style="list-style-type: none"> • metody nauk przyrodniczych • zasad postępowania, ze względu na, ochronę zdrowia, bezpieczeństwo oraz ochronę środowiska, • prostych strategii i modeli matematycznych, 	<p>przeciętnie trudnych tekstów,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyszukiwanie w tekstach informacji, • pisanie tekstów, w kontekście uczenia się/pracy, • przedstawianie na forum grupy wypowiedzi problemowej, • uzasadnianie własnego stanowiska i polemizowanie (R/K), • posługiwanie się językiem obcym na poziomie A2+(poszerzonym o znajomość terminów zawodowych) (K), • korzystanie z narzędzi matematyki w kontekście uczenia się/pracy 	<p>ustalonego planu, uczenia się/wykonywania zadań w pracy,</p> <ul style="list-style-type: none"> • uczestniczenia w organizowaniu wspólnego spędzania czasu wolnego w wartościowych formach, (W/O) • uczestniczenia w planowaniu i organizowaniu działania grupy wykonującej użyteczną pracę/zadanie.
	wiedza	umiejętności	postawy
PRK edukacja zawod.	Ma wiedzę zawodową umożliwiającą rozpoznawanie nietypowych problemów w zakresie wykonywanych zadań zawodowych oraz znajdowanie właściwego sposobu ich rozwiązania	Ma opanowane umiejętności potrzebne do: <ul style="list-style-type: none"> • Wykonywania złożonych i trudnych zadań zawodowych. • Rozwiązywania nietypowych, problemów w zakresie wykonywanych zadań zawodowych 	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> • Wykonywania indywidualnie pracy samodzielnie (bez bieżącego ukierunkowania i kontroli) i/lub kierowania pracą małego zespołu, albo nadzorowania go • Podejmowania w sposób odpowiedzialny działań związanych z samodzielnym wykonywaniem zadań zawodowych i/lub z kierowaniem małym zespołem, albo nadzorowaniem jego pracy

Poziom 4

	wiedza	umiejętności	kompetencje
ERK 4	<i>Faktograficzna i teoretyczna wiedza w szerszym kontekście danej dziedziny pracy lub nauki</i>	<i>Zakres umiejętności kognitywnych i praktycznych potrzebnych do generowania rozwiązań określonych problemów w danej dziedzinie pracy lub nauki zadań</i>	<i>Samodzielna organizacja w ramach wytycznych dotyczących kontekstów związanych z pracą lub nauką, zazwyczaj przewidywalnych, ale podlegających zmianom. Nadzorowanie rutynowej pracy innych, ponoszenie pewnej odpowiedzialności za ocenę i doskonalenie działań związanych z pracą lub nauką</i>

	wiedza	umiejętności	postawy
PRK uniwersalne	Ma wiedzę z wybranych dziedzin, w zakresie umożliwiającym rozumienie istoty problemów związanych z uczeniem się lub pracą, oraz funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli.	Ma opanowane różne umiejętności potrzebne do rozwiązywania skomplikowanych problemów związanych z uczeniem się i/lub pracą, oraz funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli.	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnego rozwiązywania problemów związanych z uczeniem się i/lub pracą, oraz z funkcjonowaniem w rodzinie, w środowisku nauki/pracy i we wspólnocie obywateli • podporządkowania się zespołowi wykonującemu określone zadanie oraz kierowania niedużym zespołem wykonującym zadanie, • podejmowania odpowiedzialnego działania w powyższych zakresach.
PRK edukacja ogólna	Ma wiedzę z wybranych dziedzin, w zakresie umożliwiającym rozumienie treści kształcenia akademickiego, oraz wiadomości umożliwiające rozumienie <ul style="list-style-type: none"> • znaczenia oraz zasad dialogu i współpracy pomiędzy ludźmi, • zasad rozpoznawania potrzeb społecznych w środowisku, • zasad formułowania wniosków i uogólnień na podstawie wyników badań w naukach przyrodniczych., • zasad zrównoważonego rozwoju, • zasad rozpoznawania zagrożeń, • prostych strategii i modeli matematycznych. 	Ma opanowane umiejętności takie jak: <ul style="list-style-type: none"> • dobór właściwych metod i zaplanowanie sposobu rozwiązywania typowych problemów w kontekście uczenia się i/lub pracy, • analizowanie i porównywanie konsekwencji różnych strategii rozwiązywania problemów istotnych w procesie uczenia się /pracy, • czytanie trudnych tekstów w kontekście uczenia się/ pracy, • krytyczna analiza, selekcja i łączenie informacji z różnych źródeł, • pisanie dłuższych tekstów, w kontekście uczenia się i/lub pracy, • przedstawianie na forum grupy problemu i możliwych sposobów jego rozwiązania, w kontekście uczenia się i/lub pracy, • posługiwanie się językiem obcym na poziomie B1. 	Jest zdolny do <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenia dialogu i partnerskiego współdziałania z każdym człowiekiem, mając pogłębioną i ugruntowaną świadomość własnej tożsamości, • przewodzenia i podporządkowania się innym; • indywidualnego uczenia się /poza zorganizowanymi zajęciami edukacyjnymi/ i/lub indywidualnej pracy, samodzielnie wybranymi metodami uczenia się i/lub pracy, • wspomagania innych w procesie uczenia się/pracy.

	wiedza	umiejętności	postawy
PRK edukacja zawo- dowa	Ma wiedzę zawodową umożliwiającą diagnozowanie nietypowych problemów związanych z wykonywaniem zadań zawodowych z uwzględnieniem uwarunkowań wewnętrznych (technicznych, organizacyjnych, społecznych).	Ma opanowane umiejętności potrzebne do: <ul style="list-style-type: none"> Wykonywania skomplikowanych, bardzo trudnych zadań zawodowych. Rozwiązywania nietypowych problemów z uwzględnieniem uwarunkowań wewnętrznych (technicznych, organizacyjnych, społecznych). 	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> Wykonywania indywidualnej pracy całkowicie samodzielnie i/lub kierowania pracą zespołu średniej wielkości, albo nadzorowania jego pracy. Podejmowania w sposób odpowiedzialny działań związanych z całkowicie samodzielnym wykonywaniem zadań zawodowych i/lub z kierowaniem zespołem średniej wielkości albo nadzorowaniem jego pracy

Poziom 5

	wiedza	umiejętności	kompetencje
ERK 5	<i>Obszerna, specjalistyczna, faktograficzna i teoretyczna wiedza w danej dziedzinie pracy lub nauki i świadomość granic tej wiedzy</i>	<i>Rozległy zakres umiejętności kognitywnych i praktycznych potrzebnych do kreatywnego rozwiązywania abstrakcyjnych problemów</i>	<i>Zarządzanie i nadzór w kontekstach pracy i nauki podlegających nieprzewidywalnym zmianom, analizowanie i rozwijanie osiągnięć pracy własnej oraz innych osób</i>
ERK 6	<i>Zaawansowana wiedza w danej dziedzinie pracy i nauki obejmująca krytyczne rozumienie teorii i zasad</i>	<i>Zaawansowane umiejętności wykazywania się biegłością i innowacyjnością potrzebną do rozwiązywania złożonych i nieprzewidywalnych problemów w specjalistycznej dziedzinie pracy lub nauki</i>	<i>Zarządzanie złożonymi technicznymi lub zawodowymi działaniami lub projektami, ponoszenie odpowiedzialności za podejmowane decyzje w nieprzewidywalnych kontekstach związanych z pracą lub nauką, ponoszenie odpowiedzialności za zarządzanie rozwojem zawodowym jednostek i grup</i>
	wiedza	umiejętności	postawy
PRK uniwer- salne	ma wiedzę ogólną i szczegółową w wybranych zakresach pozwalającą na rozumienie i rozwiązywanie problemów w kontekście uczenia się na poziomie studiów wyższych II stopnia i/lub pracy wymagającej zaawansowanego (wysoko profesjonalnego) przygotowania	Ma opanowane wysoko profesjonalne umiejętności potrzebne do rozwiązywania problemów w kontekście uczenia się i/lub pracy	Jest zdolny do : <ul style="list-style-type: none"> samodzielności i inicjatywy na różnych polach, współpracy z innymi w ramach działań o różnym charakterze wypowiadania sądów w ważnych sprawach, z uwzględnieniem etycznych wymiarów swojego postępowania

	wiedza	umiejętności	postawy
PRK Edukacja wyższa	<ul style="list-style-type: none"> • ma wiedzę ogólną dotyczącą niektórych podstawowych obszarów studiowanej dziedziny • ma wiedzę szczegółową dotyczącą niektórych obszarów studiowanej dziedziny • wykazuje się znajomością niektórych technik uzyskiwania danych właściwych dla studiowanej dziedziny • ma wiedzę na temat historycznego rozwoju i poznawczego znaczenia w/w metod 	<p>Ma opanowane umiejętności :</p> <ul style="list-style-type: none"> • praktycznego wykorzystania wiedzy w rutynowej działalności profesjonalnej • praktycznego wykorzystania rutynowych technik uzyskiwania danych właściwych dla studiowanej dyscypliny oraz stosowania niektórych technik na poziomie zaawansowanym lub specjalistycznym • przeprowadzenia zadanego prostego zadania badawczego lub ekspertyzy • logicznego wyciągania wniosków oraz formułowania sądów na podstawie danych z różnych źródeł • komunikacji i konsultacji ze specjalistami w swojej dziedzinie • dalszego uczenia się z pewną dozą samodzielności 	<p>Jest zdolny do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inicjatywy i samodzielności w działaniach profesjonalnych • odpowiedzialności za pracę własną i innych w kontekście podstawowych zasad etyki, w tym etyki zawodu • efektywności działań (pracy) wg wskazówek oraz do pracy w zespole • formułowania sądów w ważnych sprawach społecznych i światopoglądowych

Poziom 6

	wiedza	umiejętności	kompetencje
ERK 6	<p><i>Wysoce wyspecjalizowana wiedza, której część stanowi najnowsza wiedza w danej dziedzinie pracy lub nauki, będąca podstawą oryginalnego myślenia lub badań. Krytyczna świadomość zagadnień w zakresie wiedzy w danej dziedzinie oraz na styku różnych dziedzin</i></p>	<p><i>Specjalistyczne umiejętności rozwiązywania problemów potrzebne do badań lub działalności innowacyjnej w celu tworzenia nowej wiedzy i procedur oraz integrowania wiedzy z różnych dziedzin</i></p>	<p><i>Zarządzanie i przekształcanie kontekstów związanych z pracą lub nauką, które są złożone, nieprzewidywalne i wymagają nowych podejść strategicznych. Ponoszenie odpowiedzialności za przyczynianie się do rozwoju wiedzy i praktyki zawodowej lub za dokonywanie przeglądów strategicznych wyników zespołów</i></p>
	wiedza	umiejętności	postawy
PRK uniwersalne	<p>ma wiedzę ogólną w wybranej dziedzinie wiedzy i szczegółową w zakresie swoich specjalizacji pozwalającą na rozumienie i rozwiązywanie jakościowo nowych problemów w pracy wymagającej zaawansowanego (wysoko profesjonalnego) przygotowania specjalistycznego</p>	<p>Ma opanowane wysoko profesjonalne umiejętności specjalistyczne potrzebne do rozwiązywania jakościowo nowych problemów w kontekście uczenia się i/lub pracy</p>	<p>Jest zdolny do działania na różnych polach w sferze publicznej i zawodowej z uwzględnieniem zobowiązań wynikających z pełnionych ról społecznych, w tym roli zawodowej</p>

	wiedza	umiejętności	postawy
PRK edukacja wyższa	<ul style="list-style-type: none"> • ma wiedzę ogólną dotyczącą głównych obszarów studiowanej dziedziny • ma wiedzę szczegółową w zakresie jednej lub więcej specjalizacji • wykazuje się znajomością wielu technik uzyskiwania danych właściwych dla studiowanej dziedziny • ma wiedzę na temat odkryć i publikacji w studiowanej dziedzinie/specjalizacji 	<p>Ma opanowane umiejętności :</p> <ul style="list-style-type: none"> • praktycznego wykorzystania wiedzy w wielokontekstowej działalności profesjonalnej • praktycznego wykorzystania rutynowych i/lub specjalistycznych technik uzyskiwania danych oraz niektórych metod badawczych właściwych dla studiowanej dziedziny, • stosowania kilku z nich na poziomie zaawansowanym lub specjalistycznym • zaplanowania i przeprowadzenia zadania badawczego lub ekspertyzy • identyfikacji pojęć i problemów (także nowych) właściwych dla studiowanej dziedziny, ich krytycznej analizy, syntezy i oceny oraz formułowania sądów na ich podstawie • komunikowania się z osobami o różnym stopniu wykształcenia i konsultacji ze specjalistami w swojej dziedzinie • samodzielnego ukierunkowania dalszego uczenia się 	<p>Jest zdolny do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inicjatywy, samodzielności, podejmowania niezależnych działań profesjonalnych – • odpowiedzialności za pracę własną i innych stosowania i rozwijania zasad etyki zawodu • przywództwa i przedsiębiorczości oraz świadomości pełnionej roli zawodowej • świadomości pełnionej roli społecznej, zrozumienia własnej i zbiorowej odpowiedzialności za ważne wydarzenia społeczne
PRK edukacja zawod.	<p>Ma wiedzę specjalistyczną umożliwiającą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykonywanie skomplikowanych, bardzo trudnych zadań zawodowych. • Planowanie, wykonywanie lub kierowanie wykonywaniem operacji, składających się z zespołów zadań zawodowych, wymagających innowacyjnego i twórczego podejścia. • Rozwiązywanie nietypowych problemów z pogranicza różnych dziedzin działalności z uwzględnieniem uwarunkowań 	<p>Ma opanowane umiejętności potrzebne do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykonywania skomplikowanych, bardzo trudnych zadań zawodowych wymagających wysoko zaawansowanej specjalistycznej wiedzy. • Planowania, wykonywania lub kierowania wykonywaniem operacji, składających się z zespołów zadań zawodowych, wymagających innowacyjnego i twórczego podejścia. • Rozwiązywania nietypowych problemów z pogranicza różnych dziedzin działalności z uwzględnieniem 	<p>Jest zdolny do :</p> <ul style="list-style-type: none"> • indywidualnego wykonywania całkowicie samodzielnie specjalistycznej pracy wymagającej wysoko zaawansowanej wiedzy i umiejętności i/lub • kierowania pracą dużego zespołu w warunkach ryzyka i niepewności, albo jej nadzorowania. • Podejmowania w sposób odpowiedzialny działań związanych z całkowicie samodzielnym wykonywaniem specjalistycznych zadań zawodowych wymagających wysoko zaawansowanej wiedzy i umiejętności

	wewnętrznych i zewnętrznych, w tym międzynarodowych (regulacje prawne, tradycja i obyczaje, polityka gospodarcza i/lub społeczna, sytuacja na rynku pracy, nastroje społeczne itp.)	uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, w tym międzynarodowych (regulacje prawne, tradycja i obyczaje, polityka gospodarcza i/lub społeczna, sytuacja na rynku pracy, nastroje społeczne itp.)	<ul style="list-style-type: none"> • Podejmowania w sposób odpowiedzialny działań związanych z kierowaniem dużym zespołem w warunkach ryzyka i niepewności, albo nadzorowaniem jego pracy
--	---	---	--

Poziom 7

	wiedza	umiejętności	kompetencje
ERK	<i>Wiedza na najbardziej zaawansowanym poziomie w danej dziedzinie pracy lub nauki oraz na styku różnych dziedzin</i>	<i>Najbardziej zaawansowane i wyspecjalizowane umiejętności i techniki w tym synteza i ocena, potrzebne do rozwiązywania krytycznych problemów badaniach lub działalności innowacyjnej oraz do poszerzania i ponownego określania istniejącej wiedzy lub praktyki zawodowej</i>	<i>Wykazywanie się znaczącym autorytetem, innowacyjnością, autonomią, etyką naukową i zawodową oraz trwałym zaangażowaniem w rozwój nowych idei i procesów w najważniejszych kontekstach pracy zawodowej lub nauki, w tym badań.</i>
	wiedza	umiejętności	postawy
PRK uniwersalne	ma wiedzę ogólną w wybranej dziedzinie wiedzy i szczegółową w zakresie swoich specjalizacji na poziomie światowym pozwalającą na rozumienie i rozwiązywanie jakościowo nowych problemów w pracy wymagającej zaawansowanego (wysoko profesjonalnego) przygotowania specjalistycznego	Ma opanowane na poziomie światowym wysoko profesjonalne umiejętności specjalistyczne potrzebne do rozwiązywania jakościowo nowych problemów w kontekście uczenia się i/lub pracy	Jest zdolny do podejmowania odpowiedzialności za różne obszary działania w sferze publicznej i zawodowej z uwzględnieniem zobowiązań wynikających z pełnionych ról społecznych, w tym ról zawodowych
	wiedza	umiejętności	postawy
PRK edukacja wyższa	<ul style="list-style-type: none"> • ma wiedzę ogólną dotyczącą zasadniczych teorii, metod badawczych, zasad i pojęć z obszaru studiowanej dziedziny nauki • ma najnowszą wiedzę szczegółową w zakresie jednej lub więcej specjalizacji • wykazuje się znajomością technik i 	wykazuje umiejętności : <ul style="list-style-type: none"> • tworzenia nowej wiedzy, • praktycznego wykorzystania i udoskonalania metod badawczych - uzyskiwania danych właściwych dla studiowanej dziedziny na poziomie zaawansowanym lub specjalistycznym • poszerzania /rozwijania oryginalnych i kreatywnych rozwiązań problemów • samodzielnego zaplanowania i 	Jest zdolny do: <ul style="list-style-type: none"> • inicjatywy w określaniu nowych obszarów badań lub w tworzeniu nowych miejsc pracy • pełnej odpowiedzialności za pracę własną i innych oraz przyczyniania się do podtrzymania i doskonalenia etosu wspólnoty naukowej (zawodowej) • samokrytycyzmu w pracy

	<p>metodologii uzyskiwania danych właściwych dla studiowanej dyscypliny</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje się krytycznym zrozumieniem wkładu wyników własnej działalności badawczej i/lub twórczej w rozwój studiowanej dziedziny 	<p>przeprowadzenia projektu badawczego</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwiązywania nowych i złożonych problemów naukowych i/lub praktycznych właściwych dla studiowanej dziedziny, ich krytycznej analizy, syntezy i oceny oraz formułowania sądów na ich temat • komunikowania się i konsultacji, także z współpracownikami i ekspertami w swojej i innych dziedzinach <p>samodzielnego planowania swego rozwoju intelektualnego</p>	<p>twórczej, działań na rzecz jej usprawnienia i wzrostu jej efektywności</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyczyniania się do postępu społecznego i/lub kulturalnego w społeczeństwie opartym na wiedzy
	wiedza	umiejętności	postawy
PRK edukacja zawod.	<p>Ma wysoko zawansowaną specjalistyczną wiedzę na najwyższym poziomie światowym umożliwiającą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykonywanie skomplikowanych, bardzo trudnych zadań zawodowych i/lub • diagnozowanie i projektowanie przebiegu złożonych procesów zachodzących w organizacjach. 	<p>Ma opanowane umiejętności potrzebne do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykonywania skomplikowanych, bardzo trudnych zadań zawodowych wymagających wysoko zawansowanej specjalistycznej wiedzy na najwyższym poziomie światowym i/lub • diagnozowania i projektowania przebiegu złożonych procesów zachodzących w organizacjach. 	<p>Jest zdolny do :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykonywania całkowicie samodzielnie skomplikowanych, bardzo trudnych zadań zawodowych wymagających wysoko zawansowanej specjalistycznej wiedzy na najwyższym poziomie światowy i/lub • kierowania pracą dużych organizacji w warunkach ryzyka i niepewności, albo do nadzorowania ich pracy • Podejmowania w sposób odpowiedzialny działań związanych z samodzielnym wykonywaniem specjalistycznych zadań zawodowych wymagających wysoko zaawansowanej wiedzy i umiejętności na najwyższym światowym poziomie i/lub • z kierowaniem dużymi organizacjami w warunkach ryzyka i niepewności, albo nadzorowaniem ich pracy.

Odpowiednio do potrzeb właściwe fragmenty tabeli głównej będą umieszczone w każdej tabeli szczegółowej jako kontekst dla zestawu deskryptorów efektów uczenia się oraz standardowych wymagań odnoszących się do danych kwalifikacji. Opracowanie tabel szczegółowych powinno być jednym z ważnych kierunków pracy nad Krajowymi Ramami Kwalifikacji w następnym etapie prac.